

La conciliació de la vida laboral i familiar: ¿una solució possible?

TERESA TORNES

D'un temps cap aquí la conciliació ha aparegut en els discursos i actuacions polítiques que gaudeixen d'un cert impacte mediàtic. Reconeixuts especialistes també hi diuen la seva i són poques les veus que diuen no estar-hi d'acord.

LA GRAN MAJORIA DELS QUI EN SÓN FAVORABLES presenten la conciliació de la vida laboral i familiar com si fos la solució a un dels principals problemes de la població que treballa: fer compatible els horaris laborals amb els horaris de l'escola de les criatures, d'acompanyar-les al metge, de tenir cura de la gent gran quan estan malalts, o sols, o tot alhora, etcètera. En definitiva, quan han de fer front als problemes que els planteja tenir molta feina i poc temps per fer-la en el seu viure de cada dia.

El problema no és nou. Si més no, podríem dir que és tan antic com el fet d'haver de treballar a la manera que va imposar la industrialització en el segle XIX. I viure de la manera apressada pròpia de les ciutats contemporànies, a les societats europees, des de fa prop de segle i mig. Tot i la diversitat cultural existent en aquestes societats, la conciliació no s'ha promogut fins gairebé l'inici del segle XXI. I el més sorprenent de tot, ha arribat sense que ningú no l'hagi demanada. O si més no, pensada i reclamada en els termes que a hores d'ara es planteja.

El perquè de tot plegat no és senzill però té algunes explicacions que es dibuixaran breument en els paràgrafs següents. D'entrada, cal avisar que qui això escriu no és partidària d'aquesta conciliació o, si més no, se'n malfia. I pensa en altres alternatives que passen per desenvolupar polítiques de temps i per revisar l'actual contracte social entre homes i dones. La raó d'aquest parer és pensar que la conciliació té a veure amb

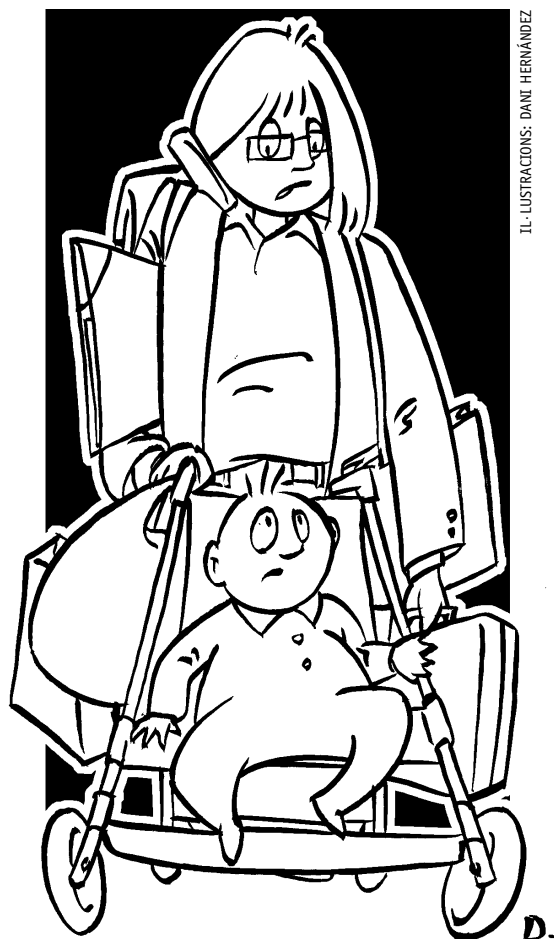
la relació que existeix entre el temps i el treball i el benestar o malestar que se'n deriva. I que aquesta relació perjudica principalment les dones perquè elles són les encarregades de procurar benestar tot assumint quotidianament les tasques domèstic-familiars. Això fa que les dones amb activitat laboral hagin de suportar una major càrrega total de treball que els homes, malgrat que no totes l'assumeixen per igual, perquè la classe social, l'edat i l'ètnia marquen també altres desigualtats. Però provoca que totes elles visquin «atrapades pel temps», tal com ens recordaren unes dones italianes, fa més de vint anys, quan van promoure la «lleï del temps». Trobar, doncs, solucions a aquesta problemàtica sembla prou més complicat que conciliar la vida laboral i familiar.

LES POLÍTIQUES DE CONCILIACIÓ

Malgrat que les polítiques de conciliació també puguin ser vistes com a polítiques familiars, el cert és que les actuals polítiques de conciliació són resultat de les darreres estratègies per promoure l'ocupació a la Unió Europea; en concret, per aconseguir l'augment de l'ocupació femenina que, sota aquests criteris, cal augmentar per fer front a la crisi d'ocupació que pateix Europa des de fa més de trenta anys. Per aconseguir-ho, cal promoure la igualtat d'oportunitats entre homes i dones. I aquesta proposta es fa des d'una lògica productivista on només és treball l'activitat laboral i on la conciliació apareix com a una solució pensada per a les dones. Aquestes dones només necessiten conciliar, segons sembla, l'activitat laboral amb les tas-

LES ACTUALS POLÍTIQUES DE CONCILIACIÓ SÓN RESULTAT DE LES DARRERES ESTRATÈGIES PER PROMOURE L'OCUPACIÓ A LA UNIÓ EUROPA

IL·LUSTRACIONS: DANI HERNÁNDEZ

ques de cura de les criatures. I s'oblida, d'aquesta manera, el problema de la cura de les persones grans dependents produït pel creixent envelliment de la població europea.

Aquestes polítiques de conciliació consisteixen en la promoció de permisos laborals i de serveis d'atenció a la vida diària (SAD). Uns serveis que allà on l'estat del benestar és fort hi són d'abans de la conciliació, i que allà on aquest estat del benestar és més precari, apenes existeixen i ni tan sols es reclamen.

Pel que fa als permisos, la majoria de països han desenvolupat lleis que regulen els permisos de maternitat, excedències i altres llicències similars. A Espanya hi ha llei de conciliació, des de novembre de 1999 i «Plan Concilia», des del 2005, per als funcionaris de l'Estat, a més d'altres actuacions promogudes pels governs autonòmics. En concret, la Generalitat té un decret des del 2000, ja revisat, que només afecta els seus funcionaris. Així mateix, cada cop més empreses, especialment les grans, miren de regular els horaris laborals per donar resposta, segons diuen, a les necessitats conciliadores de la seva plantilla. El cert és que les dones són les principals protagonistes d'aquests permisos tot i que en els països on existeix el permís de paternitat, obligat per llei, les coses semblen que estan canviant.

LA CONCILIACIÓ NO QÜESTIONA LA CENTRALITAT QUE TÉ EL TEMPS DEL TREBALL REMUNERAT A L'HORA D'ORGANITZAR LA VIDA QUOTIDIANA DE LES PERSONES, DE LES EMPRESSES I DE LES CIUTATS

LA CONCILIACIÓ NO ÉS LA SOLUCIÓ

Aquest protagonisme femení o, si ho preferiu, aquest absentisme masculí és el principal inconvenient que presenta l'actual conciliació. L'arrel de la qüestió és que la conciliació no qüestiona la centralitat que té el temps del treball remunerat a l'hora d'organitzar la vida quotidiana de les persones, de les empreses i de les ciutats. En no qüestionar-ho, nega el treball domèstic-familiar, invisibilitza la divisió sexual del treball que hi ha en la llar-família. Reforça, a més, la jerarquia d'un cap de família masculí sempre disponible laboralment. I impedeix que la cura de les persones pugui ser socialment organitzada, com ara ho són l'ensenyament o la sanitat, tot reduint-ho a un problema de les dones.

Ningú no nega la necessitat dels permisos laborals, però aquests només regulen un temps de treball excepcional, quan el que cal és que tothom redueixi la jornada laboral, de manera sincrònica i quotidiana. L'objectiu d'aquesta reducció ha de ser que qualsevol persona en edat de treballar remuneradament tingui temps per al treball domèstic-familiar, per al temps d'oci i per al de lliure disposició personal, que no sempre és el mateix. Aquesta combinació ha de poder ser independentment del gènere, classe, edat o ètnia i ha de variar, forçosament, al llarg del cicle de vida i no només segons criteris de rendibilitat empresarial, d'èxit professional o de consum ostentós. El temps individual és sempre un temps social on els privilegis d'uns (pocs i masculins) sempre es basen en els desavantatges dels altres (dones en la seva majoria).

La conciliació no podrà pas ser sense redistribuir la càrrega total de treball, canviar l'organització social del temps i canviar els valors vigents. Tot mirant, a més, de no reforçar les desigualtats socials existents o crear-ne de noves. Les polítiques de temps i la revisió del contracte social entre homes i dones poden ser el camí. El d'ara no sembla que ens hagi de permetre anar massa lluny. ■

TERESA TORNÉS

és professora de sociologia de la UAB